

Onderwerp	Informatienotitie klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda Regio Alkmaar
Status	Definitief
Datum	23 maart 2021
Bijlagen	-
Aan	Bestuurders gemeenten en waterschap in de regio Alkmaar
Kopie	-

Inleiding

Door de toenemende klimaatverandering is er landelijk een sterk gevoel van urgentie en noodzaak omtrent klimaatadaptatie ontstaan. In 2014 is om deze reden door het Rijk de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie genomen, waarin is gesteld dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht. Om dit doel te behalen is in dezelfde deltabeslissing ook gesteld dat alle Nederlandse overheden in 2020 klimaatbestendigheid en waterrobuustheid in hun beleid en handelen hebben verankerd. Om de overheden te ondersteunen bij de uitvoering van de deltabeslissing, heeft het Rijk in 2017 het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) gepubliceerd. Sinds 2018 werkt regio Alkmaar in regionaal verband aan de invulling van de opgaven uit het DPRA om klimaatbestendig inrichten breder en dieper te borgen in de ambtelijke organisaties. Dit heeft ertoe geleid dat de regio een klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda heeft opgesteld.

In deze notitie wordt de totstandkoming van het plan, de klimaatadaptatiestrategie en de uitvoeringsagenda nader toegelicht en wordt een advies gedaan.

Het is goed om te vermelden dat de gemeenten en het hoogheemraadschap al jaren klimaatbestendig en waterrobuust inrichten toepassen in projecten. Het Rijk beoogt met het DPRA dat dit handelen sneller, breder en dieper bij de overheden wordt doorgevoerd en is derhalve bedoeld als aanjager en leidraad om aan een klimaatbestendige toekomst te werken.

De voorgeschiedenis tot aan het opstellen van het voorliggende plan

In de afgelopen jaren heeft de projectgroep klimaatadaptatie in de regio veel stappen gezet.

In 2018 heeft de projectgroep een aanpak uitgestippeld om invulling te kunnen geven aan de opgave van het Rijk, verwoord in de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie uit 2014. In het najaar van 2017 is met de uitgave van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie een routekaart aan de Nederlandse overheden voorgespiegeld hoe de eerste doelstelling van de Deltabeslissing te realiseren: *“In 2020 is klimaatbestendig en waterrobuust inrichten verankerd in het beleid en handelen van Nederlandse overheden”*.

In 2018 en 2019 zijn de klimaatkwetsbaarheden voor wateroverlast door extreme neerslag, droogte, hittestress en overstroming voor alle gemeenten in de regio in beeld gebracht op basis van de beschikbare openbare databronnen, zoals de Klimaatatlas HHNK. Per gemeente is kaartmateriaal vervaardigd om de grootste klimaatkwetsbaarheden in één tekening te kunnen vangen. Op basis van de inventarisatie van de kwetsbaarheden zijn er brede ambtelijke bijeenkomsten geweest om zoveel mogelijk mensen en afdelingen in de organisatie bewust te maken van de kwetsbaarheden.

Naderhand zijn de resultaten van de inventarisatie per ambtelijke organisatie gerapporteerd. Op de website www.samenblauwgroen.nl van HHNK zijn de rapportages terug te vinden.

In 2019 heeft de projectgroep klimaatadaptatie ook gebruik gemaakt van de Rijkssubsidieregeling voor het versnellen van de planvorming van het deltaplan. Voor de regio is er een subsidiebedrag verworven van 145.000 euro om de werkzaamheden te financieren voor het afronden van de stresstesten, het voeren van risicodialogen met interne en externe stakeholders en het opstellen van een klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda.

Eind 2019 is gestart met de voorbereidingen voor de risicodialogen door alle interne en externe stakeholders in beeld te brengen die in meerdere of mindere mate te maken krijgen met de gevolgen van het steeds extremer wordende weer. Dit heeft geresulteerd in interviews begin 2020 met de key-stakeholders in de regio en een breed verspreide klimaat enquête.

Als gevolg van de COVID-19-beperkingen vanaf maart 2020 is ervoor gekozen om alle risicodialogen in interactieve digitale vorm door te laten gaan. In het voorjaar zijn er twee grote dialogen geweest, waarbij de klimaatstresstesten de basis vormden en waarin de klimaatopgave en het ruimtelijk perspectief voor de regio met groepen stakeholders zijn besproken.

In het najaar zijn er vervolgens vijf themadialogen geweest met interne en externe stakeholders die qua onderwerpen gedestilleerd zijn uit de dialogen en interviews uit het voorjaar. De themadialogen waren *'droogte en wateroverlast in het stedelijk gebied'*, *'droogte en waterkwaliteit in het landelijk gebied'*, *'hitte en gezondheid'*, *'veiligheid, calamiteiten en kwetsbare functies'* en *'klimaatbestendige nieuwbouw en stedelijke ontwikkeling'*.

De uitwerking van de dialogen is de basis voor de klimaatadaptatiestrategie en de uitvoeringsagenda.

In het kader van het betrekken van de burgers bij het klimaatadaptatieplan is er in januari dit jaar een online-enquête gelanceerd waar 626 burgers hebben gereageerd op 14 vragen over de impact van extreem weer. Op de open vraag om ideeën en/of suggesties aan te dragen hebben 379 burgers gereageerd. Daar zitten waardevolle suggesties tussen die door de projectgroep klimaatadaptatie zijn meegenomen in de rapportage en activiteiten voor de komende jaren.

De klimaatadaptatiestrategie voor Regio Alkmaar

In bijgevoegde rapportage wordt de klimaatadaptatiestrategie en de bijbehorende regionale en lokale uitvoeringsagenda beschreven. Onderstaand is een korte samenvatting weergegeven van het rapport.

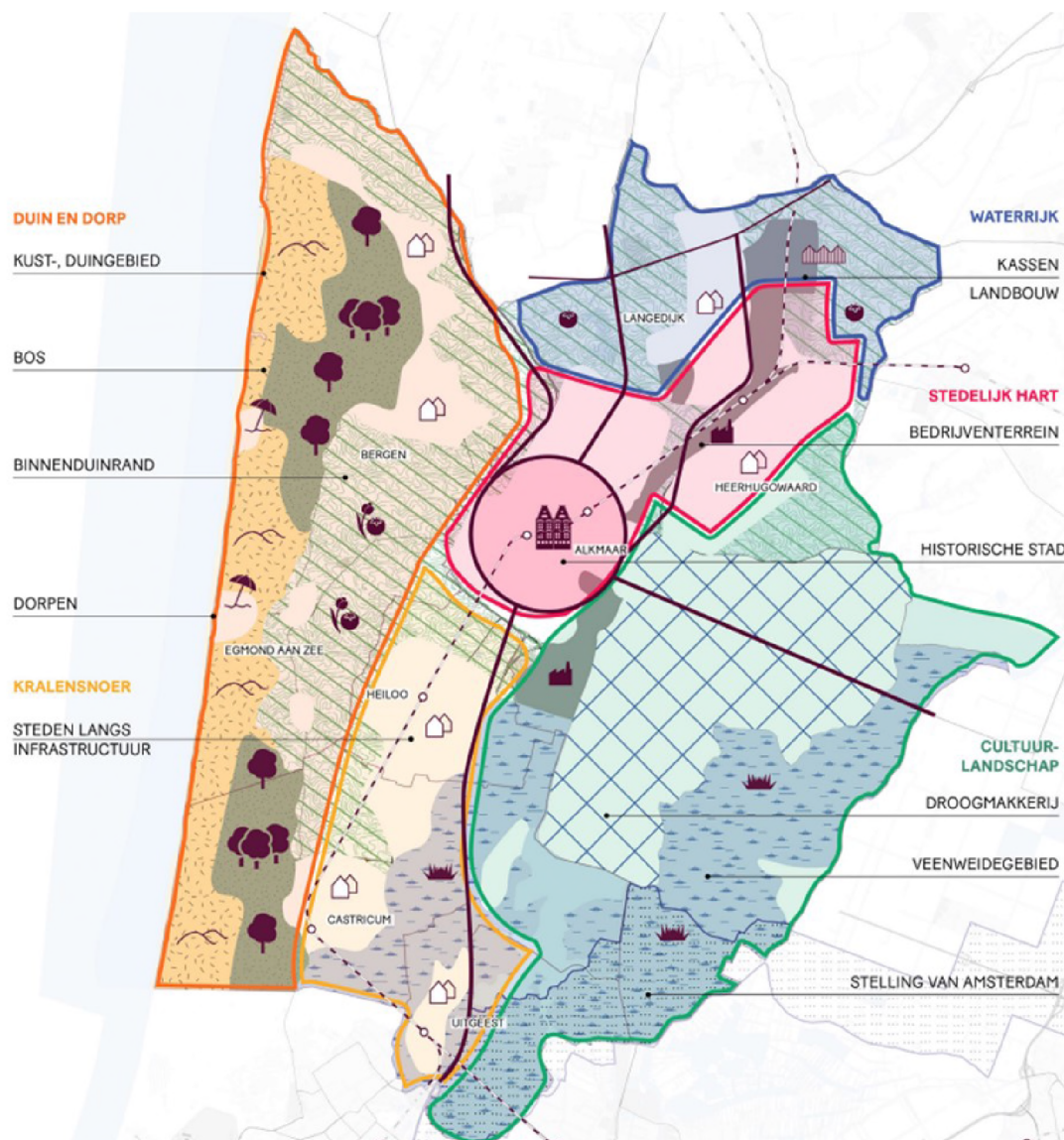
Klimaatadaptatie vraagt om integrale oplossingen. Hierbij is het zoeken naar de beste maatregel per locatie. Dit is maatwerk en afhankelijk van fysieke kenmerken zoals afwateringsmogelijkheden, bodemgesteldheid en bestaande ruimtelijke inrichting. De opgave waar de regio voor staat is complex en niet alleen een ruimtelijke opgave maar ook een organisatorische opgave. Dit vereist een integrale aanpak. Daarom is ervoor gekozen om eerst de opgaven (weten) waarvoor de regio staat in kaart te brengen. De volgende stap is om aan de hand van een strategie (willen) een aanpak op te stellen die borgt dat de diverse opgaven opgepakt worden en verankerd worden in beleid en activiteiten. De laatste stap is om de strategie te vertalen naar een meerjarige uitvoeringsagenda (werken).

In de eerste stap is het ruimtelijk perspectief (weten) in kaart gebracht. Naast het in beeld brengen van de klimaatkwetsbaarheden (stresstrapportages) was de behoefte ook aanwezig om op regionaal niveau klimaatadaptatie te koppelen aan de overige ruimtelijke opgaven. In het ruimtelijke perspectief is er derhalve gekeken welke meekoppelkansen er in de regio zijn om klimaatadaptatie te combineren met overige opgaven (energietransitie, woningbouw, natuurontwikkeling, circulair etc.). Voor deze beoordeling is de regio opgedeeld in vijf gebiedstypes met elk verschillende karakteristieken die elk gebied en de meekoppelkansen onderscheid van de andere gebieden. In onderstaand overzicht en figuur 1 zijn de gebiedstypes genoemd.

- **Duin en Dorp** (gemeente Bergen)

- **Stedelijk Hart** (stad Alkmaar en Heerhugowaard)
- **Kralensnoer** (Heiloo, Castricum en Uitgeest)
- **Waterrijk** (Langedijk en Heerhugowaard De Noord)
- **Cultuurlandschap** (landelijk Uitgeest, landelijk Alkmaar)

In de bijgevoegde rapportage is per gebiedstype een omschrijving van de kenmerken gegeven.

Figuur 1: Gebiedstypologieën

Door de vijf gebieden naast de klimaatkwetsbaarheden en alle overige ruimtelijke opgaven te leggen, zijn gebiedsgerichte opgaven per gebiedstypologie in beeld gebracht. De volgende klimaatopgaven zijn per gebiedstypologie geïdentificeerd (zie tabel 1).

Tabel 1: Koppeling gebiedstypologieën met opgaven

Opgaven	Duin en Dorp <i>Gemeente Bergen</i>	Stedelijk Hart <i>Stad Alkmaar en Heerhugowaard</i>	Kralen - snoer <i>Heiloo, Castricum en Uitgeest</i>	Waterrijk <i>Langedijk en Heerhugowaard De Noord</i>	Cultuur – Landschap <i>Landelijk Uitgeest, landelijk Alkmaar</i>
Wateroverlast in de bebouwde en landelijke omgeving	X	X	X	X	X
Verdroging groen	X				
Grondwaterdaling en funderingsproblemen in de historische stad		X			
Verzilt opp. Water	X		X	X	
Hitte-eiland problematiek	X	X	X	X	
Overstromingsrisico in de bebouwde omgeving;		X	X	X	X
Onbegaanbare wegen bij wateroverlast		X			
Bewegende bruggen vormen problemen voor de doorstroming van verkeer;		X			
Problemen waterkwaliteit door overstorten en blauwalg;	X		X	X	X
Uitspoeling van nutriënten na hevige regenval;				X	
Verdroging dijken;					X
Bodemdaling door droogte, bedreiging veengebied, ondergrondse infrastructuur en CO2 uitstoot;			X	X	X

Om ervoor te zorgen dat er werk met werk gemaakt kan worden en om de opgaven zo efficiënt mogelijk aan te pakken, zijn deze per gebiedstype gekoppeld aan geplande ruimtelijke ontwikkelingen in de regio Alkmaar. Vervolgens zijn de beste meekoppelkansen en relevante sectoren voor de diverse ontwikkelingen geïdentificeerd. Voor een overzicht en visualisatie van de meekoppelkansen en ontwikkelingen, wordt verwezen naar de bijgevoegde rapportage.

In de tweede stap, strategie (willen), zijn opgaven en ontwikkelingen doorvertaald naar een strategisch regionaal plan. De strategie beschrijft hoe de regio invulling geeft aan de klimaatadaptatie-opgave. Hierbij is er gekozen voor een overkoepelende strategie en een klimaatthemaspecifieke strategie.

In de overkoepelende strategie is beschreven hoe de regio op hoofdlijnen kwetsbaarheid voor de gevolgen van klimaatverandering verkleint. De overkoepelende strategie bestaat uit de volgende vijf hoofdpijlars.

	Inclusieve samenwerking en betrekken externe partijen
	Integraal werken
	Bewustwording
	Het goede voorbeeld geven
	Borgen

Vanuit de verkenning naar klimaatkwetsbaarheden (klimaatstresstesten) en gesprekken (risicodialogen) met verschillende betrokken partijen zijn er vijf belangrijke klimaatthema's geïdentificeerd. Binnen elk van deze klimaatthema's spelen er specifieke uitdagingen. Om invulling te geven aan deze themaspecifieke uitdagingen, is gekozen, om naast de overkoepelende strategie een strategie per klimaatthema op te stellen. Deze thematische strategie biedt handvatten voor een doorvertaling naar concrete acties in de uitvoeringsagenda.

Thema: Droogte en wateroverlast in het stedelijk gebied

- Delen concrete handvatten voor een klimaatbestendige inrichting met bedrijven en inwoners
- Opstellen heldere eisen klimaatadaptatie
- Anticiperen op klimaatverandering voor groenbeheer

Thema: Droogte en wateroverlast in het landelijk gebied

- Creëren gezamenlijke bereidheid in landelijk gebied
- Verbinden met de juiste programma's en plannen
- Betrekken private partijen
- Coördineren inzet zoet water

Thema: Hitte en gezondheid

- Opstellen hittebeleid
- Vergroten bewustwording voor hitteproblematiek intern in organisaties
- Verhogen urgentiegevoel van hitteproblematiek bij relevante particulieren

Thema: Veiligheid, calamiteiten en kwetsbare functies

- Inzicht krijgen in effect van klimaatextremen op vitale functies
- Maken van keuzes bescherming kwetsbare functies op het juiste niveau
- Vergroten bewustwording en urgentiegevoel onder netbeheerders en vitale gebruiksfuncties

Thema: Klimaatbestendige nieuwbouw en stedelijke ontwikkeling

- Borgen in projecten, bestemmingsplannen en bouwvergunningen
- Formuleren eisen voor klimaatbestendige nieuwbouw
- Weten – willen – werken
- Werk met werk maken
- Benutten kennis, kunde en ervaring

Door de uiteenlopende gebiedskenmerken zijn binnen de verschillende gebiedstypen ook verschillende klimaatthema's dominant. In onderstaande tabel zijn de gebiedstypen gekoppeld aan de voor hen dominante thema's. Op deze wijze kan de juiste themastrategie worden toegepast op elk uniek gebied. Dit betekent overigens niet dat de andere thema's helemaal niet voorkomen in het gebied. De minder dominante thema's in een gebiedstype zijn echter minder bepalend voor de te volgen strategie.

Tabel 2 Gebiedstypologie gekoppeld aan themastrategie

	Droogte en wateroverlast in het stedelijk gebied	Droogte en waterkwaliteit in het landelijk gebied	Hitte en gezondheid	Veiligheid, calamiteiten en kwetsbare functies	Klimaatbestendige nieuwbouw en stedelijke ontwikkeling
Duin en dorp <i>Gemeente Bergen</i>		X			
Stedelijk hart <i>Stad Alkmaar en Heerhugowaard</i>	X		X	X	X
Kralensnoer <i>Heiloo, Castricum en Uitgeest</i>	X			X	X
Waterrijk <i>Langedijk en Heerhugowaard De Noord</i>		X			
Cultuurlandschap <i>Landelijk Uitgeest, landelijk Alkmaar</i>		X			

In de derde en laatste stap, de uitvoeringsagenda (werken), zijn de activiteiten benoemd die de komende jaren staan gepland om de regio Alkmaar verder klimaatbestendig te maken. De activiteiten in de uitvoeringsagenda bouwen voort op wat er al in de regio gebeurt. Het is daarnaast een dynamische agenda. Dat wil zeggen, de aanpak is continu in ontwikkeling en de regio is flexibel om de komende jaren aan te sluiten bij de ruimtelijke ontwikkelingen.

De uitvoeringsagenda is opgesplitst in een deel met procesactiviteiten en een deel met fysieke uitvoeringsprojecten. De procesagenda is een doorvertaling van de strategie naar concrete acties voor de komende jaren. Met de acties uit de procesagenda geeft de regio invulling aan het proces om klimaatbestendig inrichten breder en dieper te borgen in beleid en handelen van de gemeenten. Deze activiteiten vallen uiteen in onderzoeksactiviteiten, communicatieactiviteiten, organisatorische activiteiten en activiteiten rondom beleid en governance.

In de fysieke uitvoeringsagenda zijn, per gemeente, reeds geplande uitvoeringsprojecten tot en met 2024 opgenomen die een grote ruimtelijke ingreep omvatten. Hiermee zijn deze projecten namelijk bij uitstek geschikt om klimaatbestendig inrichten in door te voeren. De Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie gaat er tenslotte van uit dat vanaf 2020 alle Nederlandse overheden klimaatbestendig inrichten tot hun standaardwerkwijze hebben verheven.

Benodigde inzet

In de uitvoeringsagenda zijn procesactiviteiten en reeds geplande uitvoeringsprojecten opgenomen.

De kosten voor deze activiteiten bestaan uit ambtelijke inzet en externe kosten. De dekking van de kosten wordt vooral gevonden in de bestaande budgetten van de Gemeentelijke Rioleringsplannen (GRP), groenplannen, wegenplannen en het hoogheemraadschap.

De uitvoeringsprojecten in de uitvoeringsagenda dienen bij aanvraag van een budget rekening te houden met de opgave om klimaatbestendig en waterrobuust te ontwerpen en in te richten.

Programma van eisen klimaatbestendig inrichten

In dit klimaatadaptatieplan is er voor gekozen om nog geen programma van eisen voor het klimaatbestendig en waterrobuust inrichten op te nemen en vast te laten stellen. Dit omdat er nog geen consensus is over welke eisen er dan gesteld moeten gaan worden. Wel is als een voorbeeld in de bijlagen het programma van eisen opgenomen dat de Metropoolregio Amsterdam hanteert voor nieuwbouwlocaties.

Er is grote behoefte bij de ambtelijke organisaties om een dergelijk programma van eisen te hebben. In de uitvoeringsagenda is derhalve opgenomen dat het opstellen van een programma van eisen voor klimaatbestendig en waterrobuust inrichten voor zowel nieuwbouwlocaties als bestaand gebied zal worden opgesteld in 2021. Bij het opstellen van het programma van eisen zal de regio Alkmaar de samenwerking zoeken met de overige deelregio's in Noorderkwartier en streven dat alle deelregio's tot hetzelfde programma van eisen komen.

Klimaatstresstest versus de klimaatadaptatiestrategie

De inventarisatie van de klimaatkwetsbaarheden (stresstest) hebben gediend als basis voor de gevoerde risicodialogen om de klimaatthema's helder te krijgen en om in het ruimtelijk perspectief van de regio te beoordelen waar de koppelkansen liggen met overige ruimtelijke opgaven. Uit de stresstestkaarten zijn derhalve niet rechtstreeks aparte klimaatuitvoeringsprojecten geformuleerd. De stresstestkaarten kunnen wel als basis dienen om bij reeds geplande uitvoeringsprojecten een indicatie te verkrijgen van de klimaatstress die in het ontwerp opgelost moet worden. Als regio kiezen we er derhalve voor om de klimaatadaptatie-opgave mee te laten lopen met de planning van reguliere projecten.

Subsidieprogramma Impulsregeling

Het Rijk heeft voor de uitvoering van klimaatbestendige projecten het subsidieprogramma Impulsregeling ingesteld. Deze regeling co-financiert uitvoeringsprojecten in bestaand gebouwd gebied, maar is niet bedoeld om grootschalig achterstallig onderhoud te financieren.

De cofinanciering houdt in dat het Rijk 1/3 van de uitvoeringskosten betaald van projecten in de openbare ruimte. Aan de samenwerkingsregio Noorderkwartier is een totale subsidie toegekend van 11,7 miljoen euro.

Subsidie kan worden aangevraagd tot uiterlijk eind 2023 en de uitvoering van de gesubsidieerde projecten dient uiterlijk eind 2027 gereed te zijn. Het subsidiebedrag kan in één keer worden aangevraagd, danwel getrapt over 2021 tot en met 2023.

Uit de aanvraag moet duidelijk blijken wat de klimaatadaptatieopgave is, gebaseerd op de uitkomsten van de stresstesten, risicodialogen en uitvoeringsagenda's. Om deze reden zijn van alle gemeenten de reeds geplande projecten opgenomen tot en met 2024 opgenomen, waar een grote ruimtelijke ingreep plaatsvindt.

Een andere voorwaarde voor de regeling is dat gemeenten en/of deelregio's niet individueel subsidie kunnen aanvragen. Om aanspraak te kunnen maken op subsidiegelden van de impulsregeling dient de aanvraag op het niveau van Noorderkwartier te gebeuren, waarvan regio Alkmaar een deelregio is. De centrale coördinatie van de subsidieaanvraag zal om deze reden bij een nader aan te wijzen partij worden neergelegd.